

NÁVRH NA RESTAUROVÁNÍ

POMNÍK PADLÝCH SE SOCHOU PARTYZÁNA OD SOCHAŘE ANTONÍNA IVANSKÉHO VE FRÝDLANTU NAD OSTRAVICÍ

vypracoval :

MgA. Jakub Gajda, Ph.D.

akademický sochař a restaurátor

Studentská 1772, 708 00 Ostrava-Poruba

www.jakub-gajda.com

© 2020

1. ÚVOD

Pomník padlým ve 2. světové válce z roku 1950 (rejstříkové číslo ÚSKP 39235/8-657), se nachází v centru obce u hlavní silnice a je dílem akademického sochaře Antonína Ivanského.

Ústředním motivem je nadživotní postava partyzána v dlouhém splývavém plášti, který lemuje postavu, která v pravé ruce třímá bubínkový samopal. Socha je mohutná, nadživotní, figura mladého muže stojí v kontrapostu na levé noze. Socha je zhotovena ze světle béžového hořického pískovce (podkrkonošská oblast východních Čech).

Postava stojí na dozadu protaženém vícedílném podstavci, který je složen ze tří masivních na čisto opracovaných žulových kvádrů (slezská jesenická žula). Tyto mohutné kvádry jsou masivní, samonosné, spára mezi nimi je cca 1 cm. Patrně vinou špatně provedené podesty a podloží je zadní kvádr cca o 1 cm sesunut níže. Na těchto masivních kvádrech, tvořících podstavec (socha je umístěna na přední části tohoto podstavce), jsou osazeny ze tří stran bronzové desky. Na přední, čelní straně je osazena menší deska s reliéfem českého lva, bez slovenského štítku (!), na větší bronzové desce, pohledově vlevo, pod pravou rukou postavy, jsou letopočty začátku a konce II. světové války, 1939 1945, na bronzové desce pohledově vpravo, pod levou rukou postavy, jsou letopočty zahájení a ukončení I. světové války, 1914 1918.

Památník je osazen na dvoustupňové podestě, která je tvořena patrně betonovým základem, na němž jsou osazeny ploché přírodní kameny. Hrany stupňů jsou provedeny z masivních kamenů.

2. SOUČASNÝ STAV – CHARAKTERISTIKA POŠKOZENÍ

Povrch kamene je silně atakován nárůsty mikrovegetace. Toto znečištění je markantnější v horní části, zejména na hlavě, ramenou i na faldech drapérie, pak také na spodní vodorovné plintě, méně je socha znečištěna ve spodní části. Na hrubo sekaný povrch hořického pískovce je vhodný svou porozitou pro usazování mikroorganismů, většinou aktivních, které prorůstají povrchovou strukturou kamenného materiálu, kterou mohou narušovat. Toto znečištění (biologickými mikroorganismy) je také podpořeno těsnou blízkostí okolní zeleně, která je v okolí památky – tato zeleň dosahuje až k soše, bezprostředně ji atakuje, v jejím okolí, v parku i blízké městské zeleni jsou porosty s množstvím vzrostlých stromů.¹

Lze ale říci, že povlak nižších rostli je přítomen i ve slabší vrstvě na celém povrchu sochy, v menší míře i na povrchu žulových kvádrů, kde tvoří nepatrný zelenkavý povlak. Stejně jako na vodorovných plochách pískovce na soše, je toto biologické znečištění dobře patrné i na spodních plochých kamenech, tvořících dlažbu. Tyto ploché kameny a bloky jsou osazeny na základu a mezi sebou vypárovány, místy je toto spárování uvolněné či vypadlé.

V povrchové struktuře kamenného materiálu, hořického pískovce, jsou penetrovány prachové depozity různé intenzity. Lze říci, že socha je pokryta tímto tmavým znečištěním více, místy je toto znečištění souvislé a neprodyšné. Intenzita znečištění více méně kopíruje znečištění biologickými mikroorganismy.

Velice silně jsou také znečištěné partie tzv. „srážkových stínů“, tedy především místa, krytá před stékající vodou, na kterých došlo v průběhu staletí k hromadění nečistot až do podoby tmavé silné krusty, která zcela narušila kompatibilitu kamene. Tyto krusty, které narostly vrstvením prachových penetrovaných nečistot, jsou snadněji zachytitelné právě na takto „hrubovaném“ povrchu pískovce (který je sám o sobě dost porézni). Tyto krusty velmi negativně ovlivňuje difúzi vodních par z materiálu, čímž dochází při jejím nárůstu k následnému vytváření „puchýřů“ a tím ke sprásování a drolení kamene. U této sochy jsou dobře patrné na záhybech drapérie pod pasem i v hloubkách faldů. Na spodní plint se objevují místa druhotně přetmelená tenkou cementovou krustou, která uzavírá povrch kamene, na těchto místech i kolem nich se objevuje ztmavnutí (zhnědnutí) povrchové vrstvy kamene.

Na soše jsou menší partie plastického poškození – zčásti způsobené „přirozeným“ opotřebením památky v průběhu času (opršelé původně ostré kontury, znejasněné partie v místech stékající vody – tzv. výdroly) – zde je nutné konstatovat, že se nejedná o vlivy rušící výpovědní hodnotu díla.

Druhým poškozením je poškození mechanické, způsobené druhotně např. odlomením částí. Zde se jedná o menší porušení modelace vrcholků drapérie pláště a kalhot, jedná se však o poměrně malé defekty.

Jak již bylo řečeno, znečištění a tudíž i poškození žulových kvádrů je nepatrné (vzhledem ke znečištění pískovcové sochy). Došlo zde, patrně vinou špatného založení či podloží, k mírnému sesunutí zadního kvádrů, cca o 1 cm.

Bronzové desky jsou znečištěny adekvátně jejich pobytu na povětrnosti, který čítá 70 let. Jejich povrch je pokryt vrstvou zelené měděnky, značné procento povrchu je pokryto slabšími tmavými tvrdými krustami, které negativně působí na povrch bronzového materiálu. Plastické poškození či deformace bronzových desek nebyla shledána.

¹ *bionapadení* nižšími rostlinami rozrušuje povrchové vrstvy kamene a obecně zvyšuje obsah vlhkosti
Nižší rostliny - pod pojmem nižší rostliny se rozuměly zejména organismy z následujících skupin: bakterie, sinice, řasy, houby, lišejníky a mechorosty

3. NÁVRH PRŮBĚHU RESTAURÁTORSKÉHO POSTUPU

Veškeré restaurátorské práce budou probíhat na místě, vzhledem k výšce památky bude postačovat nižší lešení, možná i mobilní, které by se stavělo pouze v čase prací. Jednotlivé etapy pracovního postupu jsou řazeny podle vzájemné návaznosti a logiky restaurátorského procesu. Z charakteru a rozsahu poškození památky je v průběhu restaurátorského procesu nutné provést:

3.1. ETAPA ČIŠTĚNÍ

Bude odstraněno biologické napadení povrchu materiálu (mechy, zelené zrněnky), a to mokrou cestou za pomoci měkkých kartáčů i speciálních prostředků pro čištění biologického napadení (Remmers BFA Imprägnierung). Dále pak bude odstraněno či potlačeno znečištění vpitými prachovými nečistotami ve struktuře materiálu a rovněž tmavé krusty, rušící celkové estetické vyznění díla s jeho detaily. Čištění bude prováděno metodou mikrotryskání pomocí velmi šetrných abraziv – jemně mletých bílých korundů a především pak velmi šetrného alumosilikátu. Oba tyto materiály umožní kvalitní očištění povrchu bez jakéhokoliv poškození. Tato metoda byla autorem nabídky již na několika významných památkách aplikována, pod dohledem pracovníků Národního památkového ústavu.

Silnější černé krusty budou ještě poté v místech, kde pevněji přilnuly jemně snímány ostrými chirurgickými skalpely po tenkých vrstvách za možného naměkčení krusty záblem.

Cílem této etapy nebude absolutní dočištění povrchu, které by mohlo místy eventuálně poškodit povrch, ale čištění prováděné jen do té míry, která neporuší a neohrozí povrch památky. Na soše i architektonických prvcích tak budou místa, kde dojde „pouze“ k eliminaci znečištění, nikoliv k jeho úplnému odstranění.

3.2. ETAPA KONSOLIDACE KAMENNÉHO MATERIÁLU

U sochy z hořického pískovce proběhne po důsledném (ale šetrném) očištění kamene. V první fázi bude provedeno opakované napuštění kamene prostředkem na bázi organokřemičitanů (na bázi esterů kyseliny křemičité), který zpevní jeho strukturu a zamezí (na určitou dobu) do budoucna jejímu rozpadu, trhliny a praskliny v materiálu budou injektovány pomocí zahuštěných organokřemičitých zpevňovačů s rozptýlenými minerálními plnivými (křemičitá moučka).

Vzhledem fyzikálně chemickým vlastnostem použitého materiálu, hořického pískovce, bude zpevnění prováděno opakovaně a na některých místech (místa po odstranění krust) opakovaně až do úplného nasycení kamene. Napuštění nejvíce narušených partií bude prováděno injektážemi. Jedná se především o „otevřené“ partie, kde cyklicky dochází k vyplavování pojivové složky a je tak ohrožena kompatibilita materiálu. Tato místa budou napuštěna a injektována konsolidanty s vyšším množstvím vylučovaného gelu (důležitého pro zaplnění dutin a mezer mezi zrny avšak paropropustný), jež v sobě mají volně rozptýlená plniva. Ke konsolidaci bude použito prostředků s postupně se zvyšující koncentrací (podle množství vylučovaného gelu).

3.3. ETAPA DOPLNĚNÍ CHYBĚJÍCÍCH ČÁSTÍ

Bude provedeno doplnění chybějících částí, pouze na soše, zřejmě v menším rozsahu. Umělý kamenný materiál bude nanášen přímo, na vystouplých a namáhaných místech na armatury z nekorodujícího materiálu.

Doplnění bude prováděno v umělém kamenném materiálu respektujícím strukturu, složení a barevnost originálu kamene. Umělý kamenný materiál bude v plné hmotě probarven anorganickými, na světle stálými pigmenty. Nanesené doplňky budou poté povrchově opracovány do požadovaného tvaru a struktury. Bude použito na světle a UV záření odolných profesionální, plně probarvených restaurátorských malt Remmers RM v patřičné granulaci, ve více barevných odstínech.

3.4. SPÁROVÁNÍ

U této etapy dojde k odsekání zbylého spárování mezi jednotlivými bloky žulového podstavce, spáry mezi tímto podstavcem a sochou a také množství uvolněných či narušených širokých spár mezi jednotlivými plochými i masivními kameny na podestě.

V rámci této etapy by bylo vhodné provést pokus o narovnání mírně pokleslého zadního žulového kvádrů podstavce. Buď pomocí heveru nebo hydraulickou rukou by byl přivednut tento masivní blok, zajištěn klíny a podbetován.

Spárování žulových kvádrů i spára pod sochou budou provedeny jemnou spárovací maltou, široké spáry mezi kameny podesty budou vyplněny maltou hrubší granulace, na minerální bázi.

3.5. ETAPA BAREVNÉHO SJEDNOCENÍ

U vrcholové sochy bude postupováno jemnou lazurní retuší, prováděnou pouze lokálně. Nejprve budou lokálně barevně sjednocena místa doplněná umělým kamenným materiálem, následně pak místa, jež by rušila estetické vnímání díla. Barevná retuš bude mít průběh lazurní retuše, tedy postupného zjemňování daných míst subtilní barevnou vrstvou, na více znečištěných místech, jež nebude možné dočistit, barevnými vrstvami postupně nanášenými, ne tedy přímým překrytím. Bude vycházeno ze stavu barevnosti materiálu konkrétních partií kamene.

3.6. REPASE BRONZOVÝCH DESEK

Všechny tři bronzové desky budou demontovány a jejich restaurování bude probíhat v dílně specialisty s patřičnou licenci (tuto kapitolu zpracovával, včetně rozpočtu Mgr. Ondřej Šimek, držitel patřičné licence MK ČR). V rámci jejich restaurování proběhne:

etapa čištění – bude probíhat postupně na celém povrchu reliéfů, kdy bude po vrstvách odstraňována vzniklá měděnka, tvrdá černá krusta a mastné depozity, které negativně ovlivňují povrch, čištění bude probíhat z větší části mechanicky (mosaznými kartáči), oplachování bude prováděno destilovanou vodou

etapa barevného sjednocení (patinace) povrchu – po důsledném odstranění všech druhotných depozitů z povrchu obou reliéfů bude po konzultaci se zástupcem NPÚ zvolena konečná barevnost patiny, jako neadekvátnější se jeví patina hnědá

inhibice povrchu – proběhne po patinaci povrchu požadovanou patinou po předchozím vysušení chemickou cestou (navrhovaný prostředek benzotriazol 1, 2, 3)

závěrečná povrchová úprava – po sejmutí všech degradačních vrstev a provedení patiny bude povrch reliéfů ošetřen závěrečným ochranným prostředkem, který jej (na určitou dobu) ochrání od negativních vlivů prostředí i klimatu (prostředek na bázi mikrokristalických vosků či včelího vosku)

3.7. ZÁVĚREČNÁ POVRCHOVÁ ÚPRAVA

Celý povrch pískovcové sochy a žulových kvádrů bude opatřen souvislým nátěrem hydrofobizačního ochranného hydrokrému na bázi silikátové emulze. Tento prostředek zaručuje prodyšnost povrchu kamene pro difúzi vodních par. Jeho nespornou výhodou je postupný průnik krému do materiálu (u tekutých organokřemičitanů stéká) a postupné nabíhání hydrofobizace stejné na jakémkoliv místě.

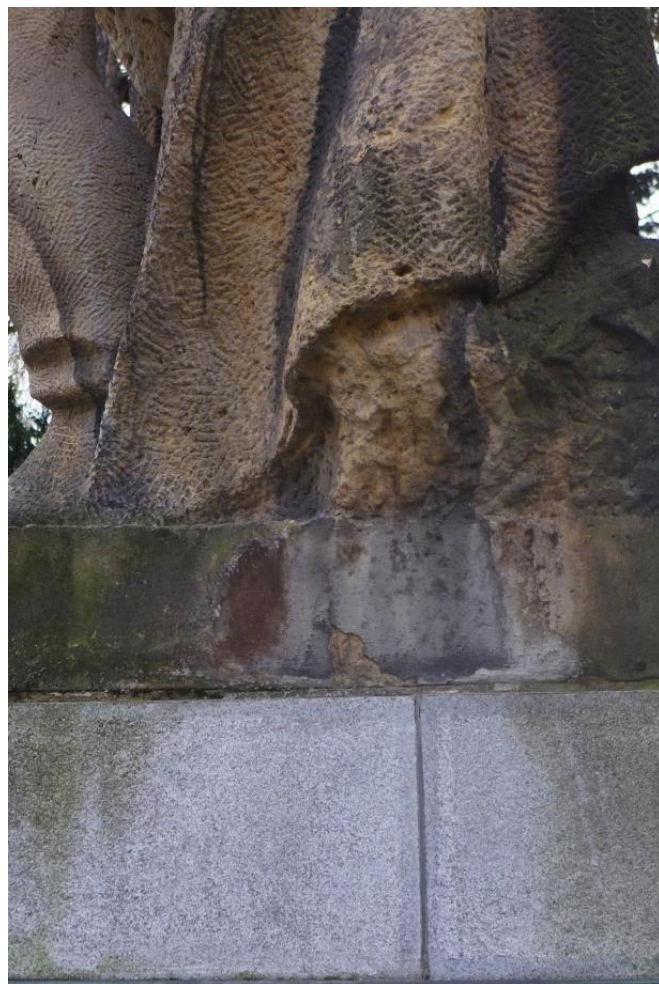
Vzhledem k charakteristickým fyzikálně-chemickým vlastnostem použitého kamene, především značné nasákavosti, bude nutné provést celoplošné napuštění účinným a dlouhou dobu na povrch působícím adekvátním prostředkem.

3.8. RESTAURÁTORSKÁ ZPRÁVA A FOTODOKUMENTACE

Bude vyhotovena ve dvou exemplářích (1x do archivu NPÚ, 1x investorovi), kde budou zdokumentovány (písemně i fotograficky) všechny etapy restaurátorského procesu, použité metody a materiály. Bude odevzdána 2x v tištěné podobě (více než sto fotografií 18x13 cm) a 2x vypálena ve formátu DVD včetně fotografií a textu.

Současný stav
Viditelné znečištění pískovcové sochy, bronzové desky pokryté měděnkou a tmavou krustou

Současný stav

Viditelné znečištění pískovcové sochy, bronzové desky pokryté měděnkou a tmavou krustou